

वाढत्या तापमानात द्राक्ष बागेतील नियोजन

द्राक्ष सल्ला

डॉ. आर. जी. सोमकुंवर

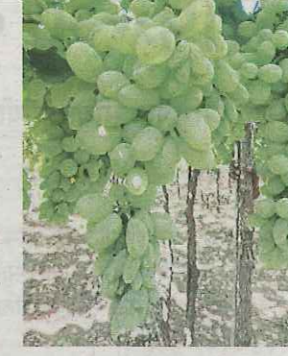
सध्याच्या परिस्थितीचा विचार करता बागेत सर्वत्र दिवसाच्या तापमानात वाढ होत आहेत. तसेच रात्रीचे तापमानही वाढत आहे. वातावरणातील आर्द्रताही कमी कमी होत असल्याचे दिसून येते. अशा परिस्थितीमध्ये उपलब्ध असलेल्या अवस्थांमध्ये द्राक्ष बागेची काळजी कशी घ्यावी, याची माहिती घेऊ.

फळकाढणीची अवस्था

या अवस्थेतील बागेत सध्या फळकाढणीचा कालावधी सुरू असून, तापमानात वाढ होत असताना मण्यात गोडीही तितक्याच प्रमाणात वाढेल. मात्र बागेतील वाढत्या तापमानामध्ये पाणी कमी झाले असल्यास मणी मऊ पडण्याची शक्यता जास्त असेल. या वेळी जास्त तापमान व पाण्याचा तुटवडा असल्यास मणी सुकण्याची शक्यताही वाढेल. काही परिस्थितीत मण्याचे देठ काळे पडून सुकतील. या वेळी बागेत मण्यात पाणी उतरण्याच्या अवस्थेत खतांचा वापरही महत्त्वाचा असतो. खतांपैकी पालाश अत्यंत महत्त्वाचे असेल. या खताची उपलब्धता झालेली नसल्यास खतांचे संतुलन बिघडते. ही परिस्थिती टाळण्याकरिता बागेत एकतर गरजेप्रमाणे पाणी द्यावे. त्यामुळे मुळांच्या कक्षेत सतत ओलावा राहिल. पाणी कमी असलेल्या स्थितीत एकतर सकाळी किंवा संध्याकाळी

पाणी द्यावे. बोदावर आच्छादन केल्यास हा परिणाम चांगला साधला जातो. खतांची उपलब्धता करण्यासाठी नत्र आणि पालाशयुक्त ग्रेडचा वापर फायद्याचा राहिल. ज्या ठिकाणी पालाशची उपलब्धता अधिक आणि पालाशची गरज नाही अशा बागेत फक्त नत्राचा वापर करता येईल. उदा. १३-०-४५, युरिया आणि अमोनियम सल्फेट. यामुळे बागेत मणी गळण्याची समस्या कमी राहिल. बऱ्याच वेळा अन्नद्रव्यांच्या बिघडलेल्या संतुलनामुळे सुद्धा मणी गळणे किंवा सुकण्याची स्थिती निर्माण होते. या वेळी बागेत जर पाणी उतरण्याच्या आधीची परिस्थिती असल्यास कॅल्शियम आणि मॅग्नेशियमचा वापर फायद्याचा ठरेल. कॅल्शियम ३ ते ५ ग्रॅम आणि मॅग्नेशियम ४ ते ५ ग्रॅम प्रति लिटर पाणी या प्रमाणे दोन ते तीन फवारण्या उपयुक्त ठरतील. मात्र त्या पुढील अवस्थेत असलेल्या बागेत या खतांच्या वापराचा फायदा होणार नाही. फळकाढणी करायची झाल्यास कमी तापमान असताना

करावी. तापमान वाढलेल्या स्थितीमध्ये मण्यातून आधीच पाणी निघून जात असते. अशा वेळी फळकाढणी केल्यास पुन्हा मण्यातून पाणी निघून जाऊ शकते. अशा स्थितीत मणी सुकून देठापासून मणी मोकळे होतील. त्या मण्याची साठवणूक क्षमता कमी राहिल. अशा परिस्थितीत एकतर सकाळी ११ वाजण्यापूर्वी फळकाढणी केल्यास परिणाम चांगले मिळतील.

द्राक्ष घडाचा सुकवा (हिव्या जाती)

रिकटची बाग

या बागेत रिकट घेतेवेळी तापमानाचा महत्त्वाचा विचार केला जातो. सध्या तापमान वाढत असल्यामुळे रिकटनंतर डोळे फुटण्याकरिता परिस्थिती चांगली असेल. तेव्हा काडीच्या जाडीनुसार रिकटची जागा निश्चित करावी. जाड काडी असल्यास कलम जोडाच्या दीड ते दोन फूट वर रिकट घेता येईल. काही ठिकाणी कलम केल्यानंतर काडी जाडी अपेक्षितकी वाढत नसल्यामुळे काडी एकतर बारीक राहते किंवा कलम जोडाच्या आसपास हिरवी राहते. रिकट घेतेवेळी बारीक काडी असल्यास तीन ते चार डोळ्यावर रिकट घ्यावा. दुसऱ्या परिस्थितीत काडी हिरवी असल्यास फक्त एक ते दोन डोळे ठेवून काडीवर रिकट घ्यावा. डोळे एकसारखे व लवकर फुटण्याकरिता हायड्रोजन सायनामाइडचा वापर महत्त्वाचा असेल. काडी जाड असल्यास ४० मिलि प्रति लिटर पाणी या प्रमाणे दोन वेळा पेस्टिंग करावे. तर बारीक काडीवर ३० मिलि प्रति लिटर पाणी हे प्रमाणही पुरेसे होईल. बऱ्याच वेळा द्राक्ष बागेत कलम केल्यानंतर रोगांचा प्रादुर्भाव जास्त आढळून येतो. या वेळी रोगाचे वातावरण नसले तरी मागील हंगामातील शिल्लक असलेले रोगाचे बिजाणू अजूनही काडीवर असू शकतात. त्यांचे प्रमाण वाढू शकते. अशा वेळी भुरीच्या नियंत्रणासाठी हायड्रोजन सायनामाइडचे पेस्टिंग करत असताना त्यासोबत सल्फर ३ ते ४ किंवा मॅन्कोझेब ३ ते ४ ग्रॅम प्रति लिटर पाणी या प्रमाणे घ्यावे. डाऊनीच्या नियंत्रणासाठी मॅन्कोझेब ३ ते ४ ग्रॅम प्रति लिटर पाणी या प्रमाणे मिसळावे.

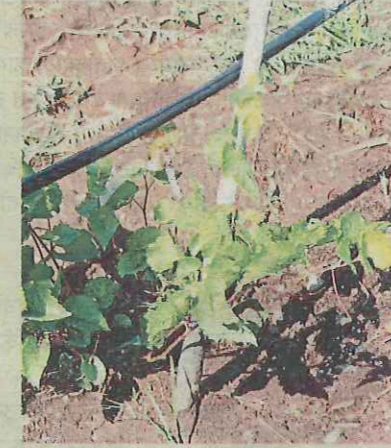
डोळे फुटण्याकरिता बागेत तापमान आणि आर्द्रता फार महत्त्वाची असते. रिकटनंतर बागेत आपण टिबकद्वारे पाणी जास्त वाढवतो. या वेळी आर्द्रताही

वाढते. या वाढलेल्या आर्द्रतेत डोळे कापसलेले असताना उडद्या या किडीचा प्रादुर्भाव वाढतो. तर डोळे फुटल्यानंतर दोन ते तीन पानांच्या अवस्थेत फुलकिडेचा (श्रिप्स) प्रादुर्भाव आढळून येतो. उडद्या किडीने डोळे पोखरले असल्यास पुढील काळात फूट निघणे अवघड होईल. डोळे फुगलेल्या अवस्थेत या किडीचा प्रादुर्भाव होणार नाही, किंवा वेळीच कमी केला जाईल, याकडे लक्ष द्यावे. त्यासाठी बागेत जितकी जास्त स्वच्छता टिकवता येईल, तितका प्रयत्न करावा. यामुळे कोणत्याही किडीचा प्रादुर्भाव किमान पातळीवर राहण्यास मदत होते.

सुरुवातीच्या काळात पाणी जास्त प्रमाणात दिल्यास आर्द्रता वाढेल. पण त्यासोबत मुळांच्या कक्षेत पाणी पसरल्यास मुळांचा विकास होण्यास मदत होईल. याकरिता बागेत पाणी जास्त द्यावे. साधारणतः १ मि.मी. बाष्पीभवनासाठी ४२०० लिटर पाणी प्रति हेक्टर प्रति दिवस आवश्यक असते. आपल्या बागेतील परिस्थिती उदा. जमीन, जमिनीचा प्रकार, तापमान, बाष्पीभवनाचा दर पाहून बागेत पाण्याची उपलब्धता करावी. ज्या वेळी डोळे फुटत असताना दोन ते तीन पानांच्या अवस्थेपासून नत्रयुक्त खतांचा वापर महत्त्वाचा असेल. यापैकी अमोनियम सल्फेट व युरिया, डीएपी (१८-४६-०) किंवा १२-६१-० या ग्रेडचा वापर फायद्याचा राहिल. बोद जितके मोकळे राहतील, तितकी हवा जास्त खेळती राहून पांढऱ्या मुळांचा विकास जास्त होईल. यासाठी आपापल्या बागेप्रमाणे व्यवस्थापन करावे. बागायतदारांनी रिकट घेण्याचे काम फेब्रुवारी महिन्यात करून घ्यावे. यानंतर तापमान कमी होण्याची शक्यता नसेल. मे महिन्यांपर्यंत ओलांडा व त्यानंतर एक टप्पा तयार होऊन मालकाडी तयार होणे गरजेचे असेल.

रूटस्टॉकची लागवड

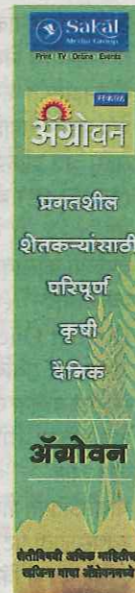
नवीन द्राक्ष बाग लागवडीमध्ये रूटस्टॉकची निवड व लागवड महत्त्वाची असते. ही लागवड साधारणतः वातावरणातील किमान तापमान १५ अंश सेल्सियस पेक्षा वर गेल्यास करण्याची शिफारस असते. ही परिस्थिती साधारणतः फेब्रुवारीनंतर उपलब्ध होते. बऱ्याच वेळा जानेवारी महिन्यात थंडी कधीही कमी अधिक होत असते. त्यामुळे शक्यतो जानेवारी महिन्यात लागवड टाळली जाते. मात्र यावेळी तापमान वाढ जास्त झालेली असल्यास लागवडीला उशीर करण्याचे टाळावे. ही लागवड शक्यतोवर सकाळी १० पर्यंत किंवा सायंकाळी चारनंतर केल्यास परिणाम चांगले मिळतील. खुंटपैकी डॉगरीज हा खुंट शिफारस केला जातो. ११० आर हा खुंटही इतकाच महत्त्वाचा आहे. मात्र प्रत्येक खुंटची गरज एका विशिष्ट परिस्थितीत असेल. सध्याच्या स्थितीत डॉगरीज, ११० आर व ११०३ पी या बदल बऱ्यापैकी चर्चा होताना दिसून येते. बागायतदारांनी बागेतील परिस्थिती, आपली गरज व उपलब्ध खुंटानुसार निर्णय घेऊन लागवड करावी. शक्य होत असल्यास मार्च महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यापर्यंत लागवड संपवून घ्यावी. खुंट रोपांच्या व अन्य माहितीसाठी द्राक्ष संशोधन केंद्राशी संपर्क साधावा.

रिकट पूर्वीचा रूटस्टॉक.

- डॉ. आर. जी. सोमकुंवर, ९४२२०३२९८८, (राष्ट्रीय द्राक्ष संशोधन केंद्र, मांजरी, जि. पुणे)

- कीडनाशकांच्या शिफारशी लेबल क्लेमप्राप्त किंवा जॉइंट अॅग्रीस्कॉप्रास आहेत. ● फवारणीचे प्रमाण हाय व्हॉल्यूम फवारणी पंपासाठीचे आहे. ● खरेदीवेळी पक्के बिल घ्यावे. ● बॅन किंवा 'रेस्ट्रिक्टेड' आहे का पाहावे. ● लेबल क्लेम वाचावेत. ● पुरेशा ज्ञानाशिवाय रसायने एकमेकांत मिसळू नयेत. ● रसायनांचा गट तपासावा. ● पीएचआय, एमआरएल तपासावेत. ● पेरणी वा लागवडीपूर्वी संबंधित बियाणांवर कोणती बीजप्रक्रिया केलेली आहे, हे तपासूनच पुढील बीजप्रक्रिया करावी.

द्राक्ष बागायतदारांसाठी खुशखबर !

साकर आहे **HiCELL VITIS**

उच्चतम ब्रिक्स (साखर) व अप्रतिम ब्लूम साठी
एकमेव पर्याय हाय सेल विटिस (३ ते ४ मिली/लि.)

APEDA मान्यता प्राप्त लॅब द्वारा प्रमाणित १००% नैसर्गिक व शून्य PHI (काढणी पूर्व फवारणी चा काळ) असलेले हर्बल सूत्र आहे.

HiCELL
Crop Sciences Pvt. Ltd.

+९१-९८ २३ १० ३३ ९२
+९१-२०-२९९९ ६९९४

११, हनुमान को. ऑप. हौ. सो., पाषाण - सूस रस्ता, पुणे - ४११०२१.

www.hicellcropsciences.com